sieć organizacji społecznych dla edukacji

think tank

Brief. Faktycznie o edukacji

Nowe podstawy programowe dla szkół ponadpodstawowych

Główne zmiany i dylematy
Projekty IBE PIB dla liceów, techników i szkół branżowych (listopad 2026)

Nowa edukacja obywatelska | Wyzwania i tematy ad hoc | Dobry klimat i dobre relacje | **Zmiany programowe i organizacyjne** | Lokalna polityka oświatowa | Kształcenie i doskonalenie nauczycieli_lek

sieć organizacji społecznych dla edukacji

think tank

Nowe podstawy programowe dla szkół ponadpodstawowych

Główne zmiany i dylematy

Od września 2027 r. uczniowie klas pierwszych liceów, techników i branżowych szkół I stopnia mają uczyć się według nowych podstaw programowych. 22 października 2026 r. IBE PIB opublikował projekty podstaw programowych kształcenia ogólnego (PPKO) dla tych szkół. To propozycje zespołów eksperckich dotyczące przede wszystkim poszczególnych przedmiotów, a także wspólnych założeń – można się z nimi zapoznać tutaj, również dlatego, że jak zwykle projekty nowych podstaw muszą wzbudzić jakieś kontrowersje. Propozycje te ocenia właśnie Rada ds. Monitorowania wdrożenia reformy, pod koniec listopada 2026 r. MEN ma ogłosić szerokie konsultacje podstaw, po czym ostateczne decyzje podejmie MEN, które zgodnie z zapowiedziami zostaną opublikowane w formie rozporządzenia w marcu 2027 r.

- **Wspólny fundament dla wszystkich typów szkół.** Liceum, technikum i obie szkoły branżowe mają te same sześć celów: kompetencje fundamentalne, budowanie wiedzy, kompetencje przekrojowe, sprawczość, wybory etyczne i decyzje o dalszej drodze. Każdy projekt zaczyna się od tego samego zdania: kształcenie ogólne „wspiera wszechstronny rozwój uczniów w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej". Różnią się akcentami, ale fundament jest taki sam.
- **Największa zmiana w liceum i technikum to rok bazowy.** Pierwsza klasa ma być pomostem ze szkoły podstawowej: uczniowie porządkują wiedzę, wyrównują różnice i osiągają poziom wstępny kompetencji językowych i matematycznych. Dopiero potem wybierają rozszerzenia, a ścieżkę mogą zmienić do końca pierwszego roku. Projekt mówi: „Pierwszy rok nauki to czas dla ucznia na rozpoznanie własnych zainteresowań, uzdolnień i potrzeb edukacyjnych".
- **Mniej faktografii, więcej rozumienia.** Projekt nadal wymaga rzetelnej wiedzy faktograficznej, ale traktuje ją jako jeden z czterech wymiarów wiedzy, obok pojęciowego, proceduralnego i metapoznawczego. Liczy się integrowanie wiedzy z różnych dziedzin i stosowanie jej w nowych sytuacjach. Jak piszą autorzy: „Wiedza nie jest rozumiana jedynie jako zbiór informacji do zapamiętania i odtwarzania".
- **Większa swoboda szkół i nauczycieli.** Część wymagań w przedmiotach wybiera sam nauczyciel, a dyrektor liceum lub technikum może wprowadzić przedmioty z listy 12 nowych propozycji, od analizy danych po astronomię. Projekt zapisuje też autonomię metodyczną: nauczyciel, „korzystając ze swojej autonomii, dobiera metody nauczania i oceniania zgodnie z aktualną wiedzą naukową".
- **Początkowa debata jest jednostronna.** Najgłośniej krytykują środowiska konserwatywne, skupione na historii i języku polskim; hasło Koalicji na Rzecz Ocalenia Polskiej Szkoły brzmi: „Mniej polskiego. Mniej historii. Mniej Polski". Spory o rok bazowy, szkoły branżowe i tempo wdrożenia są cichsze, ale mają szersze zaplecze: nauczycieli, dyrektorów, samorządy lokalne i pracodawców.

1. Kontekst i harmonogram

Projekty są częścią reformy „Kompas Jutra" (w dokumentach IBE: Reforma26). Opublikowano projekty części ogólnej dla czterech typów szkół: liceum i technikum (wspólny dokument), szkoły branżowej I stopnia, szkoły branżowej II stopnia i szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy. Do tego dochodzą podstawy przedmiotowe. Ten brief dotyczy trzech pierwszych.

Schemat 1. Harmonogram prac nad podstawami dla szkół ponadpodstawowych. Źródło: IBE PIB, Plan prac; projekt nowelizacji Prawa oświatowego; zapowiedzi MEN.

Teraz projekty ocenia Rada ds. monitorowania reformy, a MEN przygotowuje na ich podstawie projekty rozporządzeń. Według informacji przekazanych przez kuratoria 18.11.2026 MEN ogłosi konsultacje społeczne już pod koniec listopada, a nie – jak wcześniej zakładano – na przełomie roku. To moment na stanowiska i uwagi do podstawy (w tym organizacji SOS dla Edukacji). Nie znamy jeszcze zasad nowej matury i innych egzaminów zewnętrznych.

Co nowego w listopadzie. IBE PIB prowadzi cykl webinarów z autorami projektów, osobno dla każdego przedmiotu (od 28.10 do grudnia, z nagraniami na YouTube). 18.11.2026 IBE zorganizował w Warszawie konferencję „Moc wiedzy, badań i współpracy. W czym tkwi siła polskiej szkoły?", którą otworzyła ministra Barbara Nowacka; jednym z tematów były propozycje dla szkół ponadpodstawowych. ORE nie opublikował jeszcze materiałów do podstaw dla szkół ponadpodstawowych (jego lipcowe poradniki dotyczą etapu z września 2026 r.).

2. Opinie Rady ds. monitorowania reformy

Rada ds. monitorowania wdrażania reformy oświaty im. Komisji Edukacji Narodowej zajmowała się częścią ogólną podstawy dla szkół ponadpodstawowych na trzech posiedzeniach w 2026 r. W marcu IBE PIB przedstawił jej założenia, w tym rok bazowy i wzmacnianie odporności psychicznej uczniów. Wiceprzewodniczący Rady dr Tomasz Gajderowicz mówił, że rok bazowy ma być także narzędziem diagnostycznym, a członkowie Rady prosili, by pojęcia takie jak „głębokie uczenie się" tłumaczyć językiem zrozumiałym dla nauczycieli. 30 kwietnia Rada jednogłośnie (13 głosów) przyjęła stanowisko w sprawie roboczej wersji części ogólnej dla liceum i technikum. Jest to jednak stanowisko wewnętrzne, przekazane dyrektorowi IBE PIB, i nie zostało opublikowane.

Z protokołów wynika, które kwestie budzą najwięcej pytań. Rada popiera rok bazowy jako sposób na świadomy wybór rozszerzeń, ale jej członkowie wskazywali, że finanse i organizacja mogą ograniczać

realną autonomię dyrektorów, a w klasie pierwszej jest za mało matematyki (Rada proponowała 4 zamiast 3 godzin tygodniowo). W czerwcu pytano o kontrolę realizacji roku bazowego i o plan zastąpienia tygodnia projektowego tygodniem orientacji zawodowej w klasie pierwszej. Przewodnicząca Rady dr Anna Beata Kwiatkowska podkreśliła, że tydzień projektowy to istota reformy, i zapowiedziała stanowisko Rady w tej sprawie. Rada przyjęła też rekomendację w sprawie wypalenia zawodowego nauczycieli, opartą na badaniu zespołu prof. Małgorzaty Żytko dla ZNP. Wśród stresorów badanie wymienia zmiany podstaw programowych postrzegane jako „ciągłe".

3. Główne założenia projektów PPKO

Wszystkie trzy projekty mają tę samą budowę i kontynuują cele szkoły podstawowej, dostosowując je do wieku uczniów. Każdy opisuje sześć celów kształcenia, zadania wychowawczo-profilaktyczne, warunki realizacji i listę przedmiotów.

Schemat 2. Sześć celów kształcenia ogólnego wspólnych dla wszystkich typów szkół ponadpodstawowych. Źródło: projekty PPKO, IBE PIB (październik 2026).

1. Kompetencje fundamentalne. To kompetencje językowe, matematyczne, cyfrowe i ruchowe, które rozwijają wszyscy nauczyciele, nie tylko poloniści i matematycy. Polski i matematyka mają być uczone według strategii stopniowego osiągania biegłości (mastery learning): uczennica czy uczeń przechodzi dalej dopiero, gdy opanował prostsze umiejętności. W liceum i technikum projekt opisuje dwa poziomy: wstępny (po pierwszym roku) i oczekiwany (na zakończenie nauki). Uczniowie, którzy nie osiągną poziomu wstępnego, mają dostać indywidualne wsparcie.

2. Budowanie wiedzy. Wiedza obejmuje cztery wymiary: faktograficzny, pojęciowy, proceduralny i metapoznawczy. Projekt podkreśla integrowanie wiedzy z różnych dziedzin, jej transfer do nowych sytuacji, wielość perspektyw oraz zaufanie do nauki.

3. Kompetencje przekrojowe. Siedem kompetencji w trzech grupach: poznawcze (rozwiązywanie problemów, krytyczne i kreatywne myślenie), społeczne (współpraca, dbanie o innych) i osobiste (kierowanie sobą, dbanie o siebie). Każda ma rozpisane wymagania na koniec szkoły, np. rozpoznawanie manipulacji, podstawowe techniki mediacyjne czy rozpoznawanie dyskryminacji i mobbingu.

4. Sprawczość. To autonomiczne działanie z wpływem na siebie i otoczenie oraz branie za nie odpowiedzialności. Uczniowie rozwijają ją przez planowanie własnego uczenia się, projekty, samoocenę i informację zwrotną, a także przez samorząd, wolontariat i udział w decyzjach dotyczących klasy i szkoły.

5. Wybory etyczne. Projekt wymienia wartości, na których opiera się praca szkoły: wolność, odpowiedzialność, wspólnota, szacunek, godność, prawda, dobro, piękno, sprawiedliwość i solidarność. Wychowanie ma prowadzić od przestrzegania norm pod presją do ich świadomego przyjmowania; obejmuje też postawy obywatelskie i patriotyczne.

6. Decyzje o dalszej drodze. Doradztwo zawodowe i wiedza o rynku pracy są zadaniem wszystkich nauczycieli, z udziałem pracodawców, uczelni i instytucji rynku pracy.

Wśród warunków realizacji projekt wymienia m.in. dobrostan i odporność psychiczną, edukację włączającą i zindywidualizowane wsparcie, autonomię nauczyciela w doborze metod oraz możliwość zmiany ścieżki edukacyjnej do końca pierwszego roku. Wymagania są zapisane w języku efektów uczenia się, zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji, a część z nich nauczyciel wybiera sam.

4. Największe zmiany w trzech typach szkół

Wspólne założenia różnią się akcentami: liceum i technikum dostają rok bazowy i szeroką ofertę przedmiotów, a szkoły branżowe – nacisk na praktykę, wyrównywanie różnic i powiązanie z pracą.

	Liceum i technikum	Branżowa szkoła I stopnia	Branżowa szkoła II stopnia
Pierwszy rok	Rok bazowy: osobne wymagania na klasę I, poziom wstępny kompetencji językowych i matematycznych	Etap wzmacniania kompetencji i wyrównywania różnic, tempo dostosowane do uczniów; bez nazwy „rok bazowy”	Nie dotyczy: uczniowie mają już kwalifikację w zawodzie
Przedmioty ogólne w projekcie	23 przedmioty + 12 do wyboru dyrektora	15 przedmiotów	7 przedmiotów (polski, matematyka, język obcy, informatyka, etyka, języki mniejszości i kaszubski)
Akcent	Specjalizacja i rozwój zainteresowań, możliwość zmiany ścieżki do końca klasy I; w technikum wsparcie kształcenia zawodowego	Uczenie się przez działanie i zadania praktyczne, przygotowanie do pracy i dorosłości	Uczniowie dorośli, często pracujący; wiedza ogólna osadzona w kontekstach zawodowych
Matura	Nowa matura: LO 2031, technikum 2032	–	Przygotowanie do matury i studiów

Liceum i technikum: rok bazowy. Pierwsza klasa ma porządkować wiedzę ze szkoły podstawowej, wyrównywać różnice i dać uczniom czas na rozpoznanie zainteresowań przed wyborem rozszerzeń. Wymagania na rok bazowy wyodrębniono we wszystkich przedmiotach z wyjątkiem języka obcego i przedmiotów w wymiarze jednej godziny na cały etap.

Liceum i technikum: przedmioty do wyboru dyrektora. Lista obejmuje m.in. analizę i modelowanie danych, matematykę wyższą, wstęp do rozumowań matematycznych, astronomię, technologie przełomowe, bezzałogowe statki powietrzne, wiedzę o mediach, sztuki wizualne i muzykę.

Zmiany w przedmiotach, o których najwięcej się mówi. Autorzy projektów opisywali je w „Gazecie Wyborczej” (22.10.2026): „praktyki lekturowe” i swoboda doboru lektur zamiast sztywnego kanonu

w polskim, mniej „algebraizacji" w matematyce oraz historia procesów i regionów, z pogłębieniem okresu od połowy XIX w. kosztem wcześniejszych epok.

Szkoły branżowe. Projekt dla szkoły I stopnia stawia na praktyczne zastosowanie wiedzy i wsparcie uczniów o zróżnicowanym przygotowaniu. Projekt dla szkoły II stopnia wprost uwzględnia, że uczniowie są dorośli, mają doświadczenie zawodowe i często godzą naukę z pracą. Na liście przedmiotów w projekcie dla szkoły I stopnia nie ma wychowania fizycznego ani edukacji zdrowotnej, które są na liście dla liceum i technikum. Warto sprawdzić, czy to celowe.

5. Pierwsze głosy w mediach

W pierwszych tygodniach po publikacji debata była jednostronna. Większość serwisów tylko streściła komunikat IBE, najgłośniej krytykowały środowiska konserwatywne, a do 21.11.2026 nie znaleźliśmy oficjalnych stanowisk ZNP, oświatowej „Solidarności" ani polityków.

- **Historia i język polski.** Ordo Iuris i Koalicja na Rzecz Ocalenia Polskiej Szkoły (KROPS) zarzucają projektom m.in. pominięcie Chrztu Polski i Konstytucji 3 Maja oraz odejście od chronologii; KROPS żąda odrzucenia projektów. Według analizy Ordo Iuris zakres podstawowy historii zmniejszono z 59 do 29 działów i z 230 do 103 wymagań. Te same zarzuty powtórzyło 9 listopada Polskie Forum Rodziców. Autorzy odpowiadają, że od klasy II historia zachowuje chronologię, a cięcia służą pogłębieniu historii najnowszej. Część zarzutów jest nieścisła: projekt historii nazywa zbrodnię na Wołyniu ludobójstwem, choć w kontekście „konfliktów" i bez nazwania sprawców.
- **Przedmioty artystyczne i liceum.** Ekspert w Tysol.pl ostrzega, że plastyka i muzyka przestają być przedmiotami dla wszystkich, a liceum zamienia się w trzyletni kurs maturalny.
- **Głosy poparcia są nieliczne.** W polskim część komentatorów chwali odejście od długiej listy lektur: w liceum w całości obowiązkowe byłyby cztery utwory (Bogurodzica, Pan Tadeusz, Lalka, Wesele), a resztę nauczyciel wybiera razem z uczniami (Paweł Mrozek, zero.pl).
- **Rok bazowy.** To najpoważniejszy spór merytoryczny. Nauczyciele pytają, jak uczyć np. programowania czy elektroniki bez rozszerzonej matematyki od początku. Dla Pawła Kucharczyka, dyrektora Zespołu Szkół Łączności w Krakowie, w technikum to „strata czasu", bo uczeń zwykle wie, czego chce się uczyć; dyrektorzy liceów obawiają się, że trzy lata nie wystarczą do przygotowania do matury (TVP Kraków). MEN odpowiada, że decyzja jeszcze nie zapadła. Dyrektorzy wskazują też koszty organizacyjne: niespójne grupy rozszerzeń, niepewność etatów, trudny plan lekcji. Pojawia się propozycja, by rok bazowy był „możliwością, nie przymusem".
- **Szkoły branżowe.** Związek Powiatów Polskich chce mniej kształcenia ogólnego niż proponują eksperci, bo uczniowie są przeciążeni, a pracodawcy oczekują trzech dni praktyki zawodowej w tygodniu w klasach II–III.
- **Tempo i wsparcie.** Media i komentujący nauczyciele zwracają uwagę na mało czasu, brak informacji o podręcznikach i maturze, kolejną zmianę podstaw od 2023 r. oraz brak mówienia o pieniądzach, szkoleniach i kadrach. Pytają też, jak dyrektor zorganizuje nowe przedmioty, jeśli chętnych będzie kilku uczniów.

Nie znaleźliśmy głosu uczelni ani samych młodych ludzi.

6. Pytania i dylematy do dyskusji

Kierunek projektów jest bliski temu, o co SOS dla Edukacji zabiega od lat: mniej pamięciowej wiedzy, więcej rozumienia, sprawczości i autonomii szkół. O powodzeniu zdecyduje jednak to, czy szkoły dostaną czas, pieniądze i ludzi.

1. **Rok bazowy: obowiązek czy możliwość?** Daje uczniom czas na świadomy wybór i wyrównanie różnic, ale opóźnia rozszerzenia o rok. Czy liceum profilowane od początku (np. politechniczne) powinno móc go skrócić lub zastąpić jednym rozszerzeniem od startu? Jak będzie wyglądała rekrutacja do szkół bez profili?
2. **Mniej treści, ale których?** Odchudzenie podstaw to szansa na głębsze uczenie się. Jak jednak rozstrzygać spory o to, czego zabraknie? Czy wystarczy argument, że szkoła podstawowa już te tematy omówiła?
3. **Szkoły branżowe: ile kształcenia ogólnego?** Samorządy i pracodawcy chcą go mniej. Jak pogodzić realne obciążenie uczniów z ich prawem do solidnego wykształcenia ogólnego i możliwością dalszej nauki?
4. **Przedmioty do wyboru dyrektora: dla kogo?** Czy małe szkoły i szkoły poza miastami będą miały nauczycieli i pieniądze, żeby uczyć astronomii czy analizy danych? Jaka będzie minimalna liczebność grupy?
5. **Kompetencje i sprawczość w praktyce.** Projekty opisują je jako zadanie „wszystkich nauczycieli". Kto i jak przygotuje do tego rady pedagogiczne i jak sprawdzić efekty, jeśli matura będzie premiować coś innego?
6. **Matura.** Nowa matura ma być przeprowadzona po raz pierwszy w 2031 r., ale jej zasad nie znamy. Czy uczniowie zaczynający naukę we wrześniu 2027 r. będą wiedzieli, na co się przygotowują?
7. **Tempo wdrożenia.** Rozporządzenia mają się pojawić najpewniej na początku 2027 r., czyli kilka miesięcy przed startem. Czy to wystarczy na programy nauczania, podręczniki i szkolenia?
8. **Kto zabiera głos?** W debacie brakuje głosu nauczycieli i nauczycielek, dyrektorów, młodych ludzi i uczelni. Jak SOS może pomóc, by konsultacje nie ograniczyły się do sporu o listę lektur i dat?

Źródła

- IBE PIB – Projekty podstaw programowych dla szkół ponadpodstawowych
- IBE PIB – Plan prac (harmonogram reformy)
- Projekt PPKO dla liceum ogólnokształcącego i technikum (październik 2026, PDF)
- Projekt PPKO dla branżowej szkoły I stopnia (październik 2026, PDF)
- Projekt PPKO dla branżowej szkoły II stopnia (październik 2026, PDF)
- Protokoły XI–XIII posiedzenia Rady ds. monitorowania reformy (2026), ibe.edu.pl/files/Reforma26/Rada/
- TVP Kraków, „Przedmioty rozszerzone dopiero od drugiej klasy? Nauczyciele i dyrektorzy alarmują"
- Ordo Iuris, „Projekty podstaw programowych dla liceów…", 23.10.2026
- Polskie Forum Rodziców, 9.11.2026
- Paweł Mrozek, „Zostawcie dzieciom książki, nie kartkówki", zero.pl
- IBE PIB – Webinary o podstawach programowych
- Kuratorium Oświaty w Kielcach, komunikat o webinarach i konferencji IBE, 18.11.2026
- PAP Samorząd o konferencji IBE „Moc wiedzy, badań i współpracy", 18.11.2026
- Tysol.pl, „Duże zmiany w polskich liceach. Ekspert ostrzega…"

Opracowanie: Alicja Pacewicz

sieć organizacji społecznych dla edukacji

think tank

Brief. Faktycznie o edukacji

Brief. Faktycznie o edukacji to seria syntetycznych, opartych na faktach opracowań think tanku SOS dla Edukacji o wybranych problemach i wyzwaniach polskiej szkoły. Briefy powstają na podstawie badań i raportów własnych SOS dla Edukacji oraz dokumentów prawnych. Celem opracowań jest pokazanie w przystępnej formie obszarów wymagających zmiany i rzecznictwa.

Opracowanie

Alicja Pacewicz

Publikacja bezpłatna